

לבנון בצל משבר פנימי

דניאל סובלמן

ההתנקשויות הפוליטיות בלבנון, נסיגת צבא סוריה ומלחמת לבנון השנייה הביאו לא רק לסיום עשרים ותשע שנות הגמוניה סורית בלבנון, כי אם גם לסיום עידן היציבות הפנימית במדינה. מוקפת משברים אזוריים וכשצל מלחמת האזרחים עדיין מרחף מעליה, מנסה לבנון להשתקם מהמלחמה ולמנוע את המשך ההידרדרות. בטווח הקרוב לפחות יושפעו מעמדו העתידי של חזבאללה ומרחב הפעולה הפוליטי והצבאי שלו בעיקר מהאופן שבו תפתור לבנון את המשבר הנוכחי

צבא לבנון על ידי הארגון השיעי מצא דרכו לעיתונות המקומית.⁵ חשיפת פרטים בעלי רגישות ביטחונית לחזבאללה בעיתונות הלבנונית מבטאת את השינוי העמוק שחל במציאות הפוליטית במדינה ואת השינוי בכללי המשחק הפנימיים בלבנון, לרעת חזבאללה. המערכת הלבנונית נקלעה בשנה האחרונה למשבר עמוק, שכמותו לא ידע חזבאללה מאז תום מלחמת האזרחים וכינון הסדר טאא'ף בסוף 1989. ערב מלחמת לבנון השנייה עסקו הכוחות הפוליטיים המרכזיים במדינה בדיאלוג לאומי שמטרתו לפתור כמה מבעיות היסוד של המדינה, ובהן יכולתו הצבאית של חזבאללה, סימון גבול סוריה-לבנון, הקמת בית דין בינלאומי בעניין רצח ראש הממשלה לשעבר רפיק אל-חרירי ובחירת נשיא חדש. מלחמת יולי-אוגוסט 2006 ריסקה את האמון ההדדי שניסו הצדדים ליצור ביניהם: הפעולה בה נחטפו אהוד גולדווטר ואלדד רגב יצאה לפועל אף שמנהיג מפלגת "אל-מסתקבל" סעד אל-דין אל-חרירי הזהיר את חזבאללה לבל יפעל. מבחינת הארגון השיעי, בעת שהדפו לוחמיו את ההתקפה מצד ישראל, פעלו יריביו הפוליטיים מאחורי גבו וייחלו לתבוסתו. בשנת 2007 כבר הייתה האפשרות של הידרדרות לכדי מלחמת אזרחים מחודשת לחלק שוטף מהשיח

מדור מוצנע בשם "סודות האלים" פרסם בסוף 2003 העיתון הביירותי "אל-נהאר" – אז העיתון הלבנוני הנועז ביותר בביקורתו כלפי חזבאללה – דיווח בן שורה אחת, לפיו "אחד הארגונים הבולטים" מבצע חפירות בעיירות שלאורך גבולה הדרומי של לבנון לשם הנחת תשתית טלפון פרטית. צוין כי הדבר "עורר את הסתייגותם של גורמים רשמיים ואזרחיים".¹ ארבע שנים מאוחר יותר תשתית הטלפון המבצעית של חזבאללה איננה עוד סוד מבצעי, כי אם נושא הנדון בישיבות ממשלת לבנון, שבחודשים האחרונים עסקה בגלוי בחשיפתה ובפירוקה של רשת הטלפונים של הארגון השיעי בביירות ובאזורים נוספים במדינה.² יתר על כן, בלבנון מוסיפים להתפרסם בימים אלה דיווחים על אודות קו הביצורים שחזבאללה מקים לאורך נהר הליטאני והתעצמותו המחודשת של הארגון. בראשית 2007 פרסם צבא לבנון הודעה רשמית כי אנשיו עצרו והחרימו משאית נשק של חזבאללה. בו בזמן הודיע הצבא לחזבאללה כי כל משלוח נשק נוסף יוחרם.³ מקור ביטחוני לבנוני בכיר פירט בדיווח עיתונאי את שמות הארגונים הפרו-סוריים המאומנים לדבריו במחנות האימונים של חזבאללה.⁴ גם דבר רכישת כמות גדולה של מדי

דניאל סובלמן הוא חוקר אורח במכון למחקרי ביטחון לאומי

**חולשתה
הפנימית של
לבנון יצרה דפוס
היסטורי שבו
אחד מגורמי
הכוח נעזר
בשירותיו של
גורם כוח חיצוני
כדי להכריע
את הצד היריב
ולכונן סדר
פוליטי המותאם
לאינטרסים שלו**

רגיל של ששים וחמישה ממאה עשרים ושמונה חברי הפרלמנט, ועל איום זה הגיב נעים קאסם, סגן מזכ"ל חזבאללה, באיום משלו "למלא את הריק החוקתי", כלומר להקים ממשלה שנייה מקבילה.⁸

מחסומי הדרכים ומלחמות הרחוב שאפיינו את מלחמת האזרחים נעדרים כיום מרחובות לבנון, וגם הצבא נותר לפי שעה מאוחד ונהנה מתמיכה רחבה, אולם המדינה שרויה באווירה מבשרת רעות, אף ששום צד לבנוני לא יצא נשכר מהידרדרות. עיתוני לבנון דיווחו שגורמים שיעים עשירים קנו קרקעות באזורים דרוזיים ונוצריים,⁹ ואף שהיקף התופעה אינו ידוע, מספר הנוצרים שהיגרו מלבנון בשנה האחרונה נאמד כנראה באלפים רבים.

"המצב מבלבל משום שההיסטוריה אמורה לנוע קדימה, ואולם זה כמה שנים שדומה כי היא נעה אחורנית", תיאר זאת בעל טור לבנוני נחשב, והוסיף: "איש אינו זוכר כעת מה קרה בשנים 1975 ו-1976, אך עכשיו אנו 'זוכרים' כי ייתכן שאנו בדרכנו למצב דומה", כלומר מלחמת אזרחים.¹⁰

בתום מלחמת לבנון השנייה הכריז מזכ"ל חזבאללה חסן נסראללה על "ניצחון אלוהי". בשנה האחרונה נראה שכתפיה של לבנון היו צרות מכדי לשאת את ה"ניצחון". משימתה המרכזית בחודשים הקרובים, וייתכן שאף יותר מכך, תתמצה בבלימת ההידרדרות הפנימית ובמניעת התפרקות מוסדות המשטר וקריסת המדינה.

עימות פנימי בצל מתיחות אזורית

לבנון מצויה כיום בעיצומו של תהליך שהחל עם נסיגת צה"ל מדרום לבנון במאי 2000 וסיום נוכחותו של צבא סוריה במדינה במאי 2005 לאחר כשלושה עשורים בהם נהנתה דמשק מהמעמד של המוציא והמביא בכל הקשור למדיניות הפנים והחוץ של לבנון. ערב מלחמת לבנון השנייה התנהל במדינה מאבק על זהותה הפוליטית של לבנון בעקבות אבדן שליטתה של סוריה על לבנון. כל עוד שלטה סוריה בלבנון ברור היה כי נגזר על המדינה להיות חלק

התקשורת והפוליטי, וכך גם התייחסות מנהיגי המדינה לצורך "להציל את המדינה". דיאלוג בין הצדדים הנצים נעשה כמעט בלתי אפשרי. בתום חודשים ארוכים של שמועות ודיווחים על התחמשות מואצת של קבוצות פוליטיות ואזרחים מן השורה⁶ ועל נשק המוברח מעיראק ומוצא את דרכו לשוק השחור של לבנון אישרה ממשלת לבנון רשמית כי קבוצות משני צדי המתרס הפוליטי מקיימות אימונים צבאיים.⁷ האפשרות של הידרדרות מחודשת למלחמת אזרחים עברה בשנה האחרונה כחוט השני בשיח הפוליטי ובאינספור מאמרים וקריקטורות, שבהן חזר והופיע אותו אוטובוס מפורסם אשר הותקף באפריל 1975 בידי חמושים נוצרים בחלפו בשכונת עין רומאנה שבמזרח ביירות – אירוע שהצית את מלחמת האזרחים.

חולשתה הפנימית של לבנון יצרה דפוס היסטורי שבו אחד מגורמי הכוח נעזר בשירותיו של גורם כוח חיצוני כדי להכריע את הצד היריב ולכונן סדר פוליטי המותאם לאינטרסים שלו (למשל ארצות הברית ב-1958, סוריה ב-1976 וישראל ב-1982, מלבד התפקיד שמילאה צרפת בהיסטוריה של לבנון כמגנה על בני חסותה הנוצרים). בסתיו 2007 נמצאה לבנון בתהליך מואץ של "לבנוניזציה" במובן הישן והרע של המונח, ובו כל אחת מהקבוצות הפוליטיות (מחנה השלטון, האנטי-סורי, מכונה בלבנון "מחנה 14 במרס", ואילו האופוזיציה מכונה "מחנה 8 במרס") נתפשת בעיני יריביה הפוליטיים כעושה דברו של כוח אזורי או בינלאומי גדול יותר: סוריה, איראן, סעודיה, ארצות הברית, צרפת, ובמידה מסוימת גם ישראל.

כעת, מבחינת מצב העניינים הפוליטי הפנימי, לבנון נמצאת במצב שלא ידעה כמותו זה שנים, ובו שני המחנות הנצים הם בבחינת משקל נגד לאחר, ואין ביכולתו של אף אחד מהם להגיע לכדי הכרעה. ישיבת הפרלמנט של 25 בספטמבר, שהצדדים היו אמורים להתכנס בה ולבחור נשיא חדש במקום אמיל לחוד, לא התקיימה כלל בהיעדר מועמד מוסכם. "מחנה 14 במרס" איים לבחור נשיא ברוב

להתמיד בירי הקטיושות על ישראל עד לרגע האחרון של המערכה; בהצלחתו, בראייתו, לכפות על צה"ל כללי משחק; ובמניעתו מישראל את האפשרות לתקוע טריז בין הארגון לציבור הלבנוני.¹³ בראיית חזבאללה, הצליח הארגון לגבור על ישראל בתחומים אלה. אולם להבדיל מן השנים 1993 ל-1996, עם הפסקת האש ב-14 באוגוסט 2006 לא נהנה עוד חזבאללה מאותה מעטפת מגוננת כבעבר. להבדיל מבעבר, לא הונע בלבנון שום תהליך פנימי לאחר "דין וחשבון" ו"ענבי זעם". כל עוד שלטה דמשק ביד רמה במערכת הלבנונית, גם לא היה יכול להתפתח תהליך פנימי שנוגד את האינטרס של סוריה. מלבד זאת, היקף ההרס שהסבו הפצצות צה"ל לאזורים השיעים – מרחב המחיה של חזבאללה – הינו כזה שלא ידע הארגון בעבר. מלאכת השיקום עשויה להימשך שנים, בייחוד אם יימשך הקיפאון הפוליטי.

כן הוצרו צעדיו של חזבאללה בזירה הפנים-לבנונית בשנה האחרונה במידה רבה בשל המתרחש העדתי, ובתוך כך זכתה ממשלת סניורה לתמיכה ברורה של מדינות ערב בכלל ושל מצרים וסעודיה – נותנות הטון בעולם הערבי – בפרט.

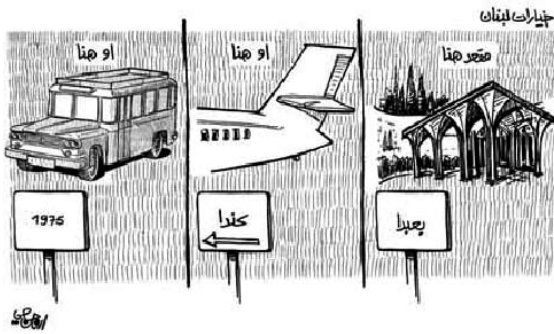
ב-1 בדצמבר 2006 פתחה האופוזיציה הלבנונית בהנהגת חזבאללה במהלך עממי עצום שנועד לאלץ את סניורה להיכנע לדרישותיה. המהלך נפתח בצאתם של מאות אלפי מפגינים לרחובות, והצטמצם עד מהרה לכמה אוהלי מחאה סמליים במרכז ביירות. מקורות בחזבאללה הודו כעבור שבועות אחדים כי בבחינת מצב שקיימה הנהגת הארגון עלתה המסקנה: "אחת מנקודות התורפה שנוצרו בחודש הראשון [להפגנות] באה לידי ביטוי בשינוי המאבק הפוליטי למאבק בין-עדתי"; נסראללה צוטט באמרו במפגש עם פעילים בארגונו כי "לעניין זה נודעה השפעה שלילית על המהלך, ובכללה האילוץ לקבוע רף מסוים להסלמה העממית".¹⁴ מוחמד חוסין פדאללה, הסמכות הדתית השיעית הבכירה בלבנון, גינה במלאת שנה למלחמה את צביעת "ניצחון ההתנגדות" בצבעים עדתיים.¹⁵

מ"מחנה ההתנגדות" ולא חלק ממחנה המדינות הערביות המתונות, שלרבים מהן יחסים כאלו ואחרים עם ישראל.

מבחינת סוריה – החשוד המיידי באחריות להתנקשויות הפוליטיות שהוסיפו להכות בלבנון גם בשנה האחרונה – המפתח ליציבות לבנון טמון בהתייצבותה לצד "מחנה ההתנגדות". בשאר אל-אסד, נשיא סוריה, שנתר בעל השפעה לא מבוטלת על לבנון, ביטא זאת באמרו כי לבנון נהייתה יציבה רק "כאשר הלכה בכיוון הערבי ותמכה בהתנגדות, כלומר כשהייתה נגד ישראל [...]. כשלבנון חורגת מההיגיון הזה היא נהיית מדינה חסרת יציבות, וכך גם כל מדינה אחרת בעולם הערבי שחרגה מההיגיון הזה".¹¹

יותר משנה לאחר סיום מלחמת לבנון השנייה עיקר תשומת הלב בישראל נתון לאספקטים הצבאיים שאפיינו את המערכה מול חזבאללה. נסראללה הגדיר זאת באמרו כי "הישראלים אינם רואים בלבנון דבר מלבד נשק ההתנגדות".¹² אך את תוצאות המלחמה יש לבחון כיום לא רק על פי מספר הרקטות שהצליח חזבאללה להמטיר על ישראל במשך יותר מחודש או על פי מידת הצלחת הארגון לשקם את יכולותיו הצבאיות. אין להתעלם מההקשר הפנים-לבנוני והאזורי של המלחמה: המערכה של קיץ 2006 נתפשה בלבנון (ולאחר מכן בעולם הערבי הסוני) כמבטאת שאיפה של השיעים להשיג הגמוניה מקומית ואזורית. פועל יוצא שלה היה הנעת תהליך פנימי בלבנון – תהליך שטרם נקבעו תוצאותיו; לשחקניות האזוריות והבינלאומיות הבוחשות כיום בענייני לבנון תהיה השפעה על תוצאותיו הסופיות של תהליך זה. מרחב התמרון הפוליטי והצבאי של חזבאללה יושפע השפעה לא מבוטלת מההתפתחויות הפנימיות הללו.

עיון בראיונות שהעניק חסן נסראללה בעקבות שתי המערכות הקודמות שלו מול ישראל – מבצע "דין וחשבון" ביולי 1993 ומבצע "ענבי זעם" באפריל 1996 – מלמד כי בשוך הקרבות אמד מנהיג חזבאללה את מידת הצלחתו בעיקר על פי יכולתו

בצבא לבנון במסגרת "אסטרטגיה הגנתית" שתתבסס על מיסוד מוגבל של חזבאללה, אגב שמירה על ייחודו ככוח גרילה. זה כמה שנים שחזבאללה

ממשלתו של פואד סניורה הצליחה – בתמיכת ארצות הברית, צרפת, והגוש הערבי הסוני – לעמוד בפני ניסיונות האופוזיציה ליצור מסה קריטית ציבורית שתאלץ את הממשלה להסכים לדרישות חזבאללה, אמל והמנהיג הנוצרי מישל עאון להעניק לאופוזיציה גוש חוסם בדמות שליש משרי הממשלה. מבחינת חזבאללה, נועד המהלך האופוזיציוני "לתקן את ההתנהלות הפוליטית הפנימית ולמנוע השלכות נוספות לתוקפנות יולי [מלחמת לבנון השנייה], בייחוד בעקבות סימנים חמורים הנוגעים לאופן ביצוע החלטה 1701, לכיתור ההתנגדות ולכלל הקשור לתפקיד הכוחות הבינלאומיים וחרیגה מתוכן החלטה 1701".¹⁶

בו בזמן רשמה הממשלה הישג נוסף: חיסול ארגון "פתח אל-אסלאם" במחנה נהר אל-בארד, אחד מתריסר מחנות הפליטים הפלסטינים בלבנון. מחנות אלה נחשבו "אקס-טריטוריה" בלבנון, ועל כן גם מרחבי גידול נוחים לא רק לפשיעה כי אם גם לגורמי "ג'האד עולמי".

המערכה הצבאית שניהל צבא לבנון נגד הארגון האסלאמי, הנחשב ארגון הפועל בהשראת חוגי הג'האד העולמי, לא הייתה חפה ממחיר: קרוב למאתיים חיילים נהרגו במערכה בת שלושת החודשים, שנהנתה מתמיכה בינלאומית.¹⁷ מבחינה תדמיתית וציבורית, שיפרה המערכה את מעמדו של צבא לבנון, אשר המהלך שביצע במחנה היה ראשון מסוגו זה ארבעה עשורים. הממשלה וכלי התקשורת הנמנים עם תומכיה ניהלו בחודשים האחרונים מסע הסברה, ובו הובלט הכבוד שהאזרחים רוחשים לצבא הלאומי. הממשלה הציגה את צבא לבנון ככוח המגן האמיתי של לבנון, גם מול ישראל. חשיבות הדבר טמונה בעובדה שבשנים האחרונות תלה חזבאללה את הצורך בשירותיו בעיקר בחולשת הצבא.

דיון מחודש בשילוב חזבאללה בצבא
בחודשים שלאחר חיסול אל-חריי עליה לסדר היום הפוליטי-ציבורי בלבנון אפשרות שילובו של חזבאללה

"משווק" את עצמו בלבנון ככוח מגן, שייעודו האסטרטגי להגן על לבנון מפני תוקפנות מצד ישראל. אף שהמתנגדים לחזבאללה מאשימים אותו באחריות לפרוץ המלחמה בקיץ 2006, הארגון מוסיף לגרוס כי טענתו בדבר יכולתו להגן על המדינה דווקא הוכחה במלחמה זו.

מאחר שקשה לזהות גורם בלבנון שיהיה בכוחו לפרק את הארגון השיעי מנשקו, כנדרש בהחלטת מועצת הביטחון 1559, שבה ועלתה בחודשים האחרונים אפשרות שילוב חזבאללה באותה "אסטרטגיה הגנתית". סגן מזכ"ל חזבאללה פנה ל"מחנה 14 במרס" באמרו: "אנו קוראים לכם לגבש תכנית הגנה שתעשה את צבא לבנון ציר מרכזי של כוחה של לבנון, באופן שההתנגדות תהיה בו בעמדת סיוע לכוח זה [...] דעו לכם כי לא תהיה תכנית הגנה ללא ההתנגדות. כשאנו מדברים על לבנון, החזקה בזכות צבאה, עמה וההתנגדות שלה, הכוונה היא ללבנון המסוגלת למנוע את כניסת ישראל ולהתמודד עמה. כשתחשבו על תכנית הגנה אמיתית ורצינית, הרי שאנו מוכנים לכך, וכל מה שההתנגדות מחזיקה בו יהיה כפוף לתכנית ההגנתית [...]".¹⁸

מוחמד רעד, ראש סיעת חזבאללה בפרלמנט, קשר, אם כי בעקיפין, בין "ההתנגדות" ובין הבטחת זכויות הציבור השיעי: "לא מעניין אותנו מה יהיה שמו של הנשיא הבא, כיצד הוא ייראה, מה יהיה צבעו ומה יהיה טעמו. מה שכן מעניין אותנו הוא מה תהיה גישתו ומה בכוונתו לעשות כדי להגן על ההתנגדות ולפרוס חסות על ציבור ההתנגדות, להבטיח את זכותו ולשמור על עתידו".¹⁹

קריקטורה אופיינית לימים אלה, שראתה אור בנפוץ שביתוני לבנון בעיצומו של המשבר בעניין בחירת הנשיא. הקריקטורה מתארת, מימין לשמאל, את "האפשרויות של לבנון": "מקום כאן – ארמון הנשיאות בבעבדא", או כאן – מטוס לקנדה", או כאן – 1975 (אל) – נהאר, 6 באוקטובר (2007)

קשה לזהות גורם בלבנון שיהיה בכוחו לפרק את הארגון השיעי מנשקו, כנדרש בהחלטת מועצת הביטחון 1559

לבנון תתקשה לפתור את בעיותיה בעודה נתונה לא רק במשבר הפנימי שלה אלא גם בעין סערה אזורית – מתיחות בין ישראל לסוריה, מתיחות סונית-שיעית והאפשרות להסלמת המשבר סביב הגרעין האיראני עד כדי עימות צבאי באזור. ייתכן כי לכל היותר היא תצליח לדחות את העיסוק בהן למועד מאוחר ויציב יותר. רמת החשדנות הקיימת בין המחנות הפוליטיים והעדתיים השונים בלבנון תקשה אף היא על הצדדים להגיע לפתרונות מוסכמים של בעיות יסוד.

המציאות באזור משפיעה גם היא על עמדות הצדדים: כשנשאל לאחרונה סגן מזכ"ל חזבאללה על העתיד להתרחש באזור, אמר כי "לא רק איראן, סוריה ולבנון, אלא גם מדינות נוספות" עלולות להיות מעורבות בהתפתחויות הבאות.²³ דומה כי הארגון רואה בכמה מהמהלכים של מתנגדיו משום צעדים המכוונים כנגד השיעים באשר הם. במציאות הנוכחית – כאמור, הארגון השיעי אינו הגורם היחיד בלבנון שהתחמש בשנה האחרונה – נשקו של חזבאללה נועד להבטיח אינטרסים רחבים יותר, ובכללם לערוב לכך שמעמדם של השיעים בלבנון לא יידרדר למה שהיה בעבר. עקרונית, הארגון מכיר בכך שמשוהו יצטרך להשתנות בכל הקשור לכוחו הצבאי. אמנם בטווח הקרוב לפחות לא יוותר חזבאללה על נשקו, אולם הוא יהיה מוכן ליתר תיאום ואולי למיסוד הדרגתי של "ההתנגדות האסלאמית" – פתרון אפשרי שהפך לחלק מהשיח המרכזי בלבנון. לשם כך לא יהיה מנוס מיצירת מערכת של אמון בין חזבאללה לשאר המערכת הלבנונית.

בשלב זה קשה לראות כוח מרכזי שיצליח להשליט סדר במדינה ולבסס בה שלטון מרכזי חזק ומרתיע כמו שהיה בשנות שלטונה של סוריה בלבנון. תהיה אשר תהיה זהותו של הנשיא הבא של לבנון, הרי שאף צד מן הצדדים הנצים לא יוכל לכפות פתרון של ממש על הצד האחר, לרבות בכל הקשור לפירוק חזבאללה מנשקו – צעד שהממשל בבירות לא יעלה בדעתו לנסות לבצע. מצד אחד ניהול לבנון

כשנשאל מישל עאון אם הוא הכשיר ביותר מבין המועמדים "לטפל בנשק של חזבאללה ולשלב את הארגון במדינה", הוא השיב בחיוב והסביר: "אני בניתי יחסי אמון עם חזבאללה, ואני סבור שהאמון הזה יכול להוביל אותנו אל הפתרון. אנו כבר חשבנו על מנגנון לפתרון סוגיה זו. הכול יודעים כי מנגנון זה לא יוכל להיות מיושם בשעה-שעתיים וכי הוא מצריך התמדה והדרגתיות משום שהוא תלוי לא רק בנו הלבנונים אלא גם בראש ובראשונה בישראל ובא"ס".²⁰

ואכן, אף שהיו ב"מחנה 14 במרס" אישים כמנהיג הדרוזי וליד ג'ונבלאט והמנהיג הנוצרי סמיר ג'עג'ע, שהשמיעו בחודשים האחרונים עמדות מקסימליסטיות ובלתי מתפשרות כלפי חזבאללה, סוריה, ואופן בחירת הנשיא הבא, דומה כי בקרב ראשי מחנה זה יש המוכנים להטות אוזן קשבת לעמדותיו של עאון. ראש הממשלה פואד סניורה ציין: "איננו רוצים להחליף את נוכחותם של הסורים בנוכחות אמריקנית, איראנית או כל נוכחות אחרת. לבנון יכולה להיות רק מדינה פתוחה. יש לנו אויב משותף, והוא ישראל [...] הלבנונים אינם רוצים לוותר על ההתנגדות, מי שיוותר על ההתנגדות הוא בוגד [...]".²¹ נסיב לחוד, ממועמדי "מחנה 14 במרס" לנשיאות, קרא "לנצל את יכולות ההגנה של חזבאללה במסגרת של לבנון באופן שיכפיף את נשקו לשלטון במדינה".²²

הערכת מצב

מצב העניינים הנוכחי בלבנון מתאפיין בנזילות. התערערות הסדרים והאיזונים הקודמים השאירה את הצדדים במאבק על עיצוב הסדר החדש בלבנון. וכך, אף שעל סדר היום בלבנון מונחות היום אותן סוגיות שנדונו בדיאלוג הלאומי ב-2006, העמיקו מלחמת לבנון השנייה ואירועי השנה האחרונה את התהום הפעורה בין עמדות הצדדים השונים. שלושים ושלושה ימי המלחמה הניעו בלבנון תהליכים ודינמיקות שיכולים לסחוף את המדינה לכמה כיוונים.

מרחב התמרון של חזבאללה הצטמצם מבחינה גאוגרפית ומבחינה פוליטית ומדינית. גם האווירה בלבנון השתנתה, וייתכן שהארגון מעריך כי לא ייוקח אם ייזום התגררות בישראל

בידי שלטון מרכזי חלש ולא יציב עלול לסלול את הדרך בטווח הארוך לקבוצות מסוכנות, ובראשן הג'יהאד העולמי וארגונים סלפים למיניהם. בחודש יוני נהרגו שישה חיילי יוניפי"ל ממטען צד בדרום לבנון. כמה ימים קודם לכן נורו שתי קטיושות לעבר ישראל. באוגוסט נודע כי שגרירי סעודיה והאמירויות נאלצו לעזוב את המדינה עקב איומים על חייהם.²⁴ מצד אחר הפגין צבא לבנון יעילות בהתמודדות עם גורמים הפועלים לערער את היציבות.²⁵

באשר לחידוש הפעילות הצבאית של חזבאללה, הרי שמנהיגו ובכיריו הצהירו בחודשים האחרונים יותר מפעם כי אין הם מעוניינים במלחמה נוספת.²⁶ כאמור, חזבאללה עסוק לא רק בשיקום ובשיפור יכולתו הצבאית אלא בשיקום ובבנייה מחדש של אלפי בתים ודירות שעד 12 ביולי 2006 שיכנו את העורף הפוליטי והציבורי שלו – תהליך שאין הארגון זוכה בו לסיוע שציפה לו מהממשלה והאזור.²⁷ נסראללה הצהיר כי בידי ארגונו נשק שעשוי להכריע את גורל המלחמה הבאה, אם תתרחש, והקפיד לומר כי הצהרתו נועדה דווקא למנוע מלחמה. חזבאללה, שיזדקק לעוד פרק זמן לא מבוטל כדי להשתקם מהמלחמה ולבנות מחדש את תומכיו, השכיל מאז המלחמה "להוריד פרופיל" בכל הקשור למאבק המזוין בישראל.

ההתפתחויות בלבנון תלויות במידה ניכרת בנסיבות האזוריות. בעבר פעל חזבאללה כחלק מכללי משחק מוגדרים למדי, מהם הוא חרג כשהעריך שיוכל לצאת בנוק מינימלי, אם בכלל. כיום, מרחב התמרון של חזבאללה הצטמצם לא רק מבחינה גאוגרפית כי אם גם מבחינה פוליטית ומדינית. גם האווירה בלבנון השתנתה, וייתכן שהארגון מעריך כי לא יינקה אם ייזום התגרויות בישראל. לעומת זאת, שינוי קיצוני בנסיבות האזוריות – לרבות מלחמה אזורית במעורבות סוריה או איראן – עשוי הן להגדיל את מרחב הפעולה של הארגון השיעי והן לשכנעו לפעול צבאית. אפשר להעריך בסבירות גבוהה כי במקרה של מהלך ישראלי בלבנון יהיה חזבאללה ערוך

לנסות לבלום אותו. על כל פנים, בשנים האחרונות הוכיח חזבאללה כי הוא נכון להתאים את עצמו לנסיבות משתנות, גם כאשר משמעות הדבר דחיקה של האידאולוגיה שלו. גם מהבחינה הצבאית ייאלץ הארגון לגבש אסטרטגיה צבאית שתצמצם את הישענותו על מרחבים אזרחיים, שהרי אלה ספגו מכה קשה ביותר במלחמה. אם כן, בימים אלה בוחן חזבאללה את גבולותיו ו"ממציא את עצמו" מחדש. תוצאותיו של תהליך זה ייגזרו במידה רבה מהאופן שבו יבוא על פתרונו המשבר הנוכחי בלבנון.

הערות

- 1 אל-נהאר, 23 בדצמבר 2003.
- 2 אל-שרק אל-אוסט, 13 בספטמבר 2007.
- 3 אל-מסתקבל, 9 בפברואר 2007, אל-מנאר, 8 בפברואר 2007. איברהים אל-אמין דיווח באל-אח'באר ב-26 באוקטובר 2007 כי קצינים של שירותי ביטחון

- Nicholas Noe, *Voice of Hezbollah*, Verso, London & New York 2007. pp. 100–115, 144–168.
- 14 אל-מסתקבל, 5 בינואר 2007.
- 15 אל-אח'באר, 16 ביולי 2007.
- 16 אל-מסתקבל, 5 בינואר 2007.
- 17 לדברי סעד אל-דין אל-חריירי, נקלע צבא לבנון למחסור בתחמושת כשבוע לאחר תחילת הקרבות במחנה הפליטים, "אולם בזכות ארצות הברית וכמה מבעלי בריתנו כמו האירופים, הסעודים, המצרים, הירדנים והאמירויות, הצליח הצבא להשלים את משימתו", אל-נהאר, 26 בספטמבר 2007.
- 18 שם, 27 בספטמבר 2007.
- 19 אל-ספיר, 29 בספטמבר 2007.
- 20 אל-ח'ליג', 29 בספטמבר 2007.
- 21 אל-ח'יאית, 16 במאי 2007.
- 22 אל-שרק אל-אוסט, 14 בספטמבר 2007.
- 23 שם, 18 בספטמבר 2007.
- 24 שם, 28 באוגוסט 2007.
- 25 למשל ב-15 באוקטובר 2007 נמסר על חשיפת התארגנות פלסטינית שתכננה לבצע פיגועים נוספים נגד כוחות האו"ם בדרום לבנון, אל-ספיר, 16 באוקטובר 2007.
- 26 בשל ריבוי ההערכות על מלחמה אפשרית בקיץ, הצהיר נעים קאסם במאי 2007, כי חזבאללה מעריך שלא תפרוץ מלחמה, אל-מסתקבל, 5 במאי 2007. נסראללה מצדו שב והצהיר כי אין ארגונו מעוניין במלחמה וכי הצהרותיו כי חזבאללה מחזיק כעת ברשותו את "ההפתעה הגדולה" נועדה להרתיע את ישראל ולמנוע מלחמה, אל-מנאר, 14 באוגוסט 2007.
- 27 ראו למשל: אל-אח'באר, 27 בפברואר 2007; דיילי סטאר, 15 במאי 2007; ואל-אח'באר, 19 במאי 2007.
- הפנים של לבנון עוקבים אחר תנועות אמצעי לחימה של חזבאללה.
- 4 אל-נהאר, 10 בספטמבר 2007. ראו גם את דיווחו של נציר אל-אסעד ב-30 בספטמבר 2007 באל-מסתקבל, ולפיו חזבאללה מאמן ארגונים הנחשבים בעלי בריתו וארגונים פרר-סוריים במחנות אימונים בבקעת הלבנון ובאזור העיר בעלבכ. מלבד זאת, ב-4 באוקטובר 2007 ציטט העיתון אל-אח'באר בכותרתו הראשית את ג'ורג' ח'ורי, מפקד המודיעין הצבאי בלבנון, באמרו כי משני צדי המתרס הפוליטי מתקיימים אימונים צבאיים והתחמשות מואצת. ח'ורי חשף כי בידי חזבאללה רקטות בעלות טווח של 250 ק"מ. באותה ידיעה נחשפה עדותו של בכיר בכוחות ביטחון הפנים של לבנון בפני הממשלה, ובה פרטים על אימונים ועל התחמשות של "מחנה 14 במרס".
- 5 אל-נהאר, 10 בדצמבר 2006.
- 6 ראו למשל את דיווח רשת אל-ג'זירה ב-7 באוקטובר 2007, המתאר עלייה דרמטית במחירים ובהיקף הסחר הלא חוקי בנשק בלבנון בשנתיים האחרונות, בעקבות המתיחות הפוליטית.
- 7 אל-נהאר, 25 בספטמבר 2007.
- 8 אל-שרק אל-אוסט, 18 בספטמבר 2007. מקור באופוזיציה הלבנונית צוטט באמרו כי מחנה האופוזיציה יתייחס לנשיא שייבחר ברוב רגיל כאל "מהדורה חוזרת" של סעד חדאד, שהיה בעל בריתה של ישראל בדרום לבנון לאחר מבצע ליטני ב-1978, אל-אח'באר, 16 באוקטובר 2007.
- 9 ראו למשל: אל-נהאר, 5 בינואר 2007.
- 10 פיצל סלמאן באל-מסתקבל, 24 בספטמבר 2007.
- 11 אל-שרוק, 11 באוקטובר 2007.
- 12 אל-מנאר, 5 באוקטובר 2007.
- 13 להתבטאויות נסראללה לאחר שני מבצעים אלה ראו: